

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH: IMKONIYATLAR, XAVFLAR VA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Abdug'aniyeva Ruxshona Baxtiyor qizi
TURAN INTERNATIONAL UNIVERSITY

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
4-bosqich talabasi

Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna
“Gumanitar fanlar va pedagogika” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning dolzarbligi, uning o'quv jarayoniga ta'siri hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni yoritilgan. Maqolada sun'iy intellektning o'quvchilar bilimini individuallashtirish, ularning qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar, jumladan, texnik imkoniyatlarning yetishmasligi, o'quvchilarning tayyor javoblarga o'rganib qolishi va axborot xavfsizligi masalalari ko'rib chiqilgan. Maqola davomida ushbu texnologiyani boshlang'ich sinflarda samarali qo'llashning pedagogik yondashuvlari hamda amaliy jihatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar

sun'iy intellekt, boshlang'ich ta'lim, raqamli texnologiyalar, individual yondashuv, o'quv jarayoni, innovatsiya.

Abstract

This article discusses the relevance of using artificial intelligence technologies in the primary education system, its impact on the learning process, and its role in increasing educational efficiency. The article analyzes the potential of artificial intelligence to individualize students' knowledge, increase their interest, and develop independent thinking skills. It also examines the problems that may arise in the process of using artificial intelligence, including the lack of technical capabilities, students' habituation to ready-made answers, and information security issues. The article substantiates pedagogical approaches and practical aspects of the effective use of this technology in primary grades.

Keywords

artificial intelligence, primary education, digital technologies, individual approach, learning process, innovation.

Kirish. Hozirgi kunda ta'lim tizimi jadal rivojlanib borayotgan texnologiyalar bilan chambarchas bog'liq holda takomillashmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ta'lim jarayoniga yangicha yondashuvlarni olib kirmoqda. Sun'iy intellekt nafaqat yuqori bosqichdagi ta'limda, balki boshlang'ich ta'lim tizimida ham samarali qo'llanilmoqda. Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning bilim olishidagi eng muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda o'quvchilarda o'qish, yozish, hisoblash kabi asosiy ko'nikmalar shakllanadi. Shu sababli bu bosqichda zamonaviy texnologiyalardan, xususan sun'iy intellektdan to'g'ri foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

Asosiy qism. Sun'iy intellekt — bu kompyuter va dasturlar yordamida inson aqliy faoliyatiga o'xshash jarayonlarni bajarish texnologiyasidir. Ta'lim tizimida sun'iy intellekt o'quv materiallarini tahlil qilish, o'quvchining bilim darajasini aniqlash va unga mos topshiriqlar berishda qo'llaniladi. Boshlang'ich ta'limda sun'iy intellekt o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi.[1] Har bir o'quvchining qobiliyati, qiziqishi va o'zlashtirish darajasi turlicha bo'lgani sababli, an'anaviy dars usullari ba'zan hamma uchun birdek samarali bo'lmasligi mumkin. Shu o'rinda sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan darslar individual yondashuvni ta'minlaydi.[3] Boshlang'ich ta'limda sun'iy intellektning bir qator muhim imkoniyatlari mavjud: Birinchidan, o'quvchilar uchun individual o'quv dasturini yaratish imkonini beradi. Har bir bola o'z tezligida o'rganadi va sun'iy intellekt bunga moslashadi. Ikkinchidan, o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi. Turli xil raqamli platformalar, o'yin elementlari orqali bolalarning darsga bo'lgan qiziqishi ortadi. Uchinchidan, o'qituvchining ishini yengillashtiradi. Masalan, testlarni tekshirish, mashqlarni tayyorlash, o'quv materiallarini saralash jarayonlari avtomatlashtiriladi. To'rtinchidan, o'quvchilarning bilimini tezkor baholash imkonini beradi. Natijada o'qituvchi har bir o'quvchining qaysi mavzuda qiynalayotganini aniqlay oladi. Shu bilan birga, sun'iy intellektidan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Eng avvalo, barcha o'quvchilar uchun texnologiyalardan foydalanish imkoniyati bir xil emas. Ba'zi hududlarda internet yoki texnik vositalar yetishmasligi mumkin. Ikkinchi muammo — o'quvchilarning tayyor javoblarga o'rganib qolish ehtimoli. Bu esa ularning mustaqil fikrlash qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Uchinchi muammo — axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bilan bog'liq. Yosh bolalar internetdan foydalanishda himoyasiz bo'lishi mumkin.[4] Shu sababli sun'iy intellektidan foydalanishda o'qituvchi doimo nazoratni qo'lida ushlab turishi lozim. Sun'iy intellektni boshlang'ich ta'limda qo'llashda quyidagi pedagogik yondashuvlarga amal qilish muhim:

- texnologiyani dars maqsadiga mos qo'llash
- o'quvchini faol ishtirokchi sifatida jalb etish
- mustaqil fikrlashni rivojlantirishga e'tibor qaratish
- o'yin va interaktiv metodlardan foydalanish

Shuningdek, o'qituvchi sun'iy intellektni yordamchi vosita sifatida ko'rishi kerak, uni o'qituvchi o'rnini bosuvchi vosita sifatida emas. Amaliyot davomida boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan sun'iy intellekt elementlari asosida dars tashkil etildi. Masalan, o'qish darsida o'quvchilarga matn berilib, ular matn mazmunini tushunishda qiyinchilikka duch kelgan joylarda sun'iy intellekt yordamida tushuntirish berildi. Natijada o'quvchilarning matnni tushunish darajasi oshgani kuzatildi. Shuningdek, matematika darslarida individual topshiriqlar berilib, har bir o'quvchi o'z darajasiga mos mashqlarni bajardi. Bu esa o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshirdi. Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellektidan to'g'ri foydalanilganda o'quvchilarning faolligi, mustaqil ishlash ko'nikmasi va bilim darajasi oshadi. Boshlang'ich ta'limda har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyati va o'zlashtirish tezligi turlicha bo'ladi. An'anaviy dars jarayonida o'qituvchi barcha o'quvchilarga bir xil topshiriq berishi natijasida ayrim o'quvchilar orqada qolib ketishi, boshqalari esa zerikib qolishi mumkin. Sun'iy intellekt esa aynan shu muammoni hal qilishga yordam beradi. Masalan, o'quvchi topshiriqni noto'g'ri bajarsa, tizim unga qo'shimcha tushuntirish beradi yoki osonroq variantni taklif etadi. Aksincha, tez o'zlashtirayotgan o'quvchilar uchun murakkabroq topshiriqlar beriladi. Bu esa differensial yondashuvni ta'minlab, har bir o'quvchining o'z imkoniyatlari doirasida rivojlanishiga sharoit yaratadi. Natijada o'quvchilar o'zlariga nisbatan ishonch hosil qiladi va darsga bo'lgan qiziqishi ortadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun dars qanchalik qiziqarli bo'lsa, ular bilimni shunchalik yaxshi o'zlashtiradi. Sun'iy intellekt

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

yordamida interaktiv darslarni tashkil etish mumkin. Masalan, o'yin asosidagi topshiriqlar, animatsiyalar, savol-javob tizimlari orqali o'quvchilar faol ishtirok etadi. Bunday darslarda o'quvchi faqat tinglovchi emas, balki bevosita qatnashuvchi bo'ladi. Ayniqsa, savod o'rgatish darslarida harf va tovushlarni o'rganishda, matematikada misollarni yechishda interaktiv vositalar juda samarali hisoblanadi. Bu usul o'quvchilarning eslab qolish darajasini oshiradi. An'anaviy baholash tizimida o'qituvchi ko'p vaqtini o'quvchilar ishini tekshirishga sarflaydi. Sun'iy intellekt esa bu jarayonni avtomatlashtirish imkonini beradi.[3] Masalan, testlar avtomatik tekshiriladi, natijalar tahlil qilinadi va o'quvchining qaysi mavzuda xatoga yo'l qo'yayotgani aniqlanadi. Bu esa o'qituvchiga o'quvchilarning bilim darajasini tez va aniq baholash imkonini beradi. Shuningdek, o'quvchilar ham o'z xatolarini darhol ko'rib, ularni tuzatish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa o'rganish jarayonini samaraliroq qiladi. Sun'iy intellekt o'qituvchilarga yangi o'quv materiallarini tez va oson yaratishda yordam beradi.

Masalan:

- matnlarni soddalashtirish
- mashqlar tuzish
- test savollarini yaratish
- rasm va vizual materiallar tayyorlash

Bu imkoniyatlar o'qituvchining vaqtini tejaydi va darsni yanada sifatli tashkil etishga yordam beradi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda ko'rgazmalilik muhim bo'lganligi sababli, vizual materiallar katta ahamiyatga ega. Sun'iy intellektidan noto'g'ri foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Agar o'quvchi har doim tayyor javobni olsa, u fikrlashga harakat qilmaydi. Shuning uchun o'qituvchi sun'iy intellektidan foydalanishda o'quvchini o'ylashga undovchi topshiriqlar berishi kerak.[2] Masalan:

- “Nega shunday bo'ldi?”
- “Boshqacha qanday yechish mumkin?”
- “Sen qanday fikrdasan?”

Bu kabi savollar o'quvchining tafakkurini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda psixologik omillar muhim o'rin tutadi. Sun'iy intellekt yordamida o'quvchilarning qiziqishi, faolligi va o'zlashtirish darajasini kuzatish mumkin. Masalan, o'quvchi ko'p xato qilayotgan bo'lsa, tizim unga yengilroq topshiriqlar beradi. Bu esa o'quvchining tushkunlikka tushib qolishining oldini oladi. Natijada o'quvchilar o'zlariga ishonch bilan darsda ishtirok etadi.

Tajriba qism. Amaliy tajriba sifatida boshlang'ich sinfda sun'iy intellekt elementlari qo'llanilgan dars o'tkazildi. Dars jarayonida o'quvchilar 2 guruhga bo'lindi:

- an'anaviy usulda o'qiganlar
- sun'iy intellekt asosida topshiriq bajarganlar

Natijalar solishtirilganda quyidagilar aniqlandi:

- sun'iy intellektidan foydalangan o'quvchilarning darsga qiziqishi yuqori bo'ldi
- topshiriqlarni bajarish tezligi oshdi
- xatolar soni kamaydi

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

- mustaqil ishlash ko'nikmasi shakllandi

Bu esa sun'iy intellektning ta'limdagi samaradorligini ko'rsatadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalari boshlang'ich ta'lim tizimini rivojlantirishda muhim omillardan biri hisoblanadi. U o'quv jarayonini zamonaviylashtirish, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish hamda individual yondashuvni ta'minlash imkonini beradi. Ayniqsa, har bir o'quvchining bilim darajasi va o'zlashtirish tezligini hisobga olgan holda topshiriqlar berilishi ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, sun'iy intellektidan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud bo'lib, ular orasida texnik imkoniyatlarning yetarli emasligi, o'quvchilarning tayyor javoblarga haddan tashqari bog'lanib qolishi hamda axborot xavfsizligi masalalari alohida e'tiborni talab etadi. Shu sababli mazkur texnologiyadan foydalanishda o'qituvchining roli muhim bo'lib qoladi. Kelgusida sun'iy intellekt ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanishi kutilmoqda. Shuning uchun boshlang'ich sinf o'qituvchilari ushbu texnologiyalarni o'zlashtirishi, ularni dars jarayonida to'g'ri va samarali qo'llay olishi zarur. Faqat shundagina sun'iy intellekt ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Ishmuhammedov R.J., Abduqodirov A.A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2017.
3. Xoliqov A. Pedagogika va psixologiya asoslari. – Toshkent, 2019.
4. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Guidance for Policy-makers. – Paris, 2021.
5. Zamonaviy ta'limga oid ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2021.